

Зеленський Андрій,
к.е.н., асистент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах інтеграції України до світового економічного простору аграрний сектор є однією з пріоритетних та стратегічно важливих галузей національної економіки. Аграрна галузь України забезпечує 12% валового внутрішнього продукту, 22% зайнятості населення та 38% вартості експорту. Водночас сучасний стан аграрного сектору характеризується наявністю проблем, що викликані специфікою сільськогосподарського виробництва та зумовлені сезонністю виробництва, великою залежністю від природно-кліматичних факторів, нестабільністю цін на аграрну продукцію, недостатньою інвестиційною привабливістю галузі, складністю залучення кредитних ресурсів. Тому дослідження теоретико-методологічних аспектів фінансів сільськогосподарських підприємств набуває особливого значення, з огляду на обмеженість фінансових ресурсів суб'єктів аграрного ринку, тенденцію до скорочення бюджетних видатків на розвиток галузі, загострення соціально-економічних проблем внаслідок політичної та економічної нестабільності в країні та інтеграцію України до світового економічного простору.

У структурі фінансових взаємозв'язків народного господарства фінанси підприємств (організацій, установ) займають вихідне положення, так як обслуговують основну ланку суспільного виробництва, де створюються матеріальні та нематеріальні блага і формується переважна маса фінансових ресурсів країни. Фінанси підприємств - це сукупність економічних відносин, які

пов'язані з рухом грошових коштів, а саме їх формуванням, розподілом і використанням у процесі господарської діяльності підприємств.

Фінанси підприємств галузей народного господарства є одним з елементів вихідної основи всієї фінансової системи країни. Тому від стану фінансів даних підприємств залежить можливість задоволення потреб суспільства, поліпшення фінансового становища країни [1, с. 82]. Основні принципи організації фінансів підприємств усіх галузей єдині, що обумовлено загальними економічними законами товарного виробництва, сутністю грошей і грошових відносин, єдиною природою основних фінансових категорій. У той же час фінанси підприємств кожної галузі мають свої суттєві особливості, які з техніко-економічних особливостей галузі. Сільське господарство відрізняється яскраво вираженою сезонністю, значним розривом між часом виробництва (весь період від початку сівби до збирання сільськогосподарських культур, від народження тварини до його відгодівлі і продажу державі) і робочим періодом (час, протягом якого виробляються витрати праці на окремі види робіт), великою тривалістю виробничого циклу (те ж, що і час виробництва).

Це викликає уповільнення оборотності коштів, поступове наростання витрат до короткочасного періоду масового виходу продукції, нерівномірність надходження виручки від реалізації продукції, порівняно високі норми сезонних запасів, великий обсяг незавершеного виробництва та інше. Звідси особливий порядок нормування оборотних коштів, фінансування і кредитування відтворення основних і оборотних фондів. Значна частина продукції в сільському господарстві не приймає товарної форми (корми, насіння, молодняк тварин) і в своєму натуральному вигляді продовжує процес відтворення. Отже, частина виробничих витрат не вимагає авансування нових грошових коштів. Тривалий сезонний розрив між доходами та витратами викликає широке використання короткострокових кредитів банку. На сільськогосподарське виробництво, що знаходиться в різних природно-кліматичних зонах нашої країни, впливають погодні умови. Для забезпечення стійкої бази виробництва діє система державного страхування та резервування

коштів. Оскільки в сільському господарстві виробничий рік не збігається з календарним, обчислення фактичної собівартості продукції і фінансових результатів здійснюється тільки при складанні річного звіту. За підсумками року проводиться розподіл прибутку і утворення фондів економічного стимулювання. На відміну від інших галузей народного господарства сільське господарство пов'язане з використанням «живих» основних виробничих фондів (дорослого робочої худоби). Звідси і особливий вид витрат на формування основного стада продуктивної і робочої худоби. Будучи різновидом капітальних вкладень, ці витрати забезпечують як просте, так і розширене відтворення. Формування основного стада носить переважно характер внутрішньогосподарського обороту, так як основне стадо продуктивної і робочої худоби створюється головним чином за рахунок власного відтворення тварин. На відміну від капітальних вкладень обсяг витрат на формування основного отари не лімітується зверху, а визначається самими господарствами. Продуктивна худоба відрізняється від інших основних фондів тим, що на нього не нараховується амортизація. Специфічним і головним засобом виробництва в сільському господарстві є земля, має якісну оцінку в балах і економічну оцінку виходячи з середньої по країні вартість гектара-бали. Поряд з забезпеченістю основними фондами і трудовими ресурсами економічна оцінка землі - частина виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств, на основі якого визначаються стабільні платежі в бюджет і відрахування на освіту централізованих резервних фондів агропромислових органів. Як галузь матеріального виробництва сільське господарство має свої технологічні, економічні та організаційні особливості, що впливають на госпрозрахунок і фінанси, утворення та використання фінансово-кредитних ресурсів [2, с.125].

Сільськогосподарські підприємства, як і підприємства інших галузей народного господарства, беруть участь у формуванні загальнодержавного фонду фінансових ресурсів, відраховуючи до бюджету від прибутку, чистого доходу. Економічний зміст відрахувань від прибутку сільськогосподарських підприємств до бюджету принципово відрізняється від платежів до бюджету

підприємств інших галузей народного господарства. Сільськогосподарські підприємства здійснюють розширене відтворення і ведуть будівництво об'єктів не виробничого призначення, як правило, за рахунок власних коштів і кредитів банку. Виділення бюджетних асигнувань сільськогосподарським підприємствам виробляється головним чином на витрати з подальшого розвитку матеріально-технічної бази для нарощування виробництва сільськогосподарської продукції та вирішення соціальних проблем [3, с.14]. За рахунок бюджетних асигнувань здійснюється фінансування широкого кола заходів. Більше половини виділених бюджетних коштів припадає на капітальні вкладення. Разом з тим бюджетні асигнування спрямовуються на покриття збитків від експлуатації житлово-комунального господарства, погашення заборгованості по позиках банку, сплату страхових платежів.

Особливе місце в бюджетному фінансуванні сільського господарства займають асигнування на операційні витрати. Це, як правило, витрати, які не обмежуються рамками окремого господарства. Разом з тим за рахунок бюджетних асигнувань на операційні витрати здійснюються: заходи щодо боротьби з особливо небезпечними шкідниками сільськогосподарських рослин; землевпорядкування сільськогосподарських підприємств; інші заходи. Фінанси характеризуються реальним рухом грошових коштів у процесі розподілу й обміну, зумовлюючи відповідні економічні відносини між державою і суспільством є економічним регулятором усіх сфер економічного життя суспільства.

Нинішня практика фінансового забезпечення сільськогосподарських товаровиробників України не відзначається комплексністю та системністю, має низку недоліків, що не дають змоги задовольнити фінансові потреби суб'єктів агропромислового виробництва. Фінансове забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств України в нинішніх умовах здійснюється переважно в трьох формах: самофінансування, тобто використання власних ресурсів для розвитку; кредитування на основі мобілізації та перерозподілу тимчасово вільних коштів; бюджетне фінансування державних і регіональних

програм і проектів на безповоротній основі за рахунок коштів державного і місцевого бюджетів [4]. Діють кілька програм фінансової підтримки сільськогосподарських підприємств, спрямованих на забезпечення економічного паритету між сільським господарством та іншими галузями економіки, а також стимулювання розвитку перспективних процесів у сфері виробництва. Загалом в Україні хоч рівень відповідної державної фінансової підтримки розвитку сільськогосподарських підприємств зростає, але поки що не відповідає мінімальним їх потребам, що ускладнює забезпечення стабільного розвитку цієї важливої галузі.

Отже, фінанси сільськогосподарських підприємств мають такі ж засади, що й інші підприємства, але мають певні особливості, серед яких: залежність від сезону, використанням «живих» основних виробничих фондів, значна тривалість виробничого циклу, значна частина продукції не приймає товарної форми (корми, насіння, молодняк тварин) і в своєму натуральному вигляді продовжує процес відтворення, високі ризики у процесі виробництва (природно-кліматичні умови, що мають вагомий вплив на процес виробництва) та інші.

Список використаних джерел

1. Фінанси підприємств / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк [та ін.] ; 5-е вид., перероб. та доп. К. : КНЕУ, 2004. 546 с.
2. Іванько А.В. Регулювання агропродовольчого виробництва: регіональний аспект : [монографія] К. : НЦ ІАЕ, 2008. 230 с.
3. Зеленський А.В. Фінансове регулювання аграрного сектору економіки України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Київ, 2016. 22 с.
4. Циктор Н.М. Проблеми оцінки фінансового механізму сільськогосподарських підприємств. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/23571/1/31-202-2>